перехід від первинного до вторинного значення у цих випадках характеризується зв'язком суміжності. Перський термін *kenāye* відповідає поняттю фразеологічної одиниці в європейському мовознавстві.

Варто зазначити, що проблема переносного значення та співвідношення термінів, які його обслуговують в іранській та європейській (українській) лінгвістичних традиціях, не вичерпується розглянутими аспектами. Найбільш значущими аспектами, які не отримали остаточного вирішення, вважаємо такі: 1) характер смислових операцій у процесі продукування та сприйняття переносного значення в іранській лінгвістичній традиції порівняно з європейською; 2) дослідження міри впливу європейської лінгвістичної традиції на розвиток арабської та іранської лінгвістичних традицій.

### *Література*

*Арутюнова Н.Д.* Метонимия // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н. Ярцева – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с. *Ганич Д.І., Олійник І.С.* Словник лінгвістичних термінів – К.: Вища шк., 1985. – 360 с. *Игнатенко А.А*. Арабский – язык без метафор (Ибн-Тамийя о принципах экспликации коранического текста) / Восток-Orient. 1999 № 2 [електронний ресурс] **http://www.i-r-p.ru/page/stream-library/index-2295.html** *Тараненко О.О.* Метонімія // Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с. *Чалисова Н.Ю. Смирнов А.В.* Подражание восточным стихотворцам: встреча русской поэзии и арабо-персидской поетики // Сравнительная философия. М.: Восточная литература РАН, 2000. – С.276. *Edrisi M.* 2009. – [електронний ресурс] **http://research.ui.ac.ir/mainpage/03magallat/ensani11/ensani11_check3.htm**

*حسن انوري* / فرهنگ روز سخن - تهران: سخن،۱۳۸۳. بیست و چهار + ۱۳۷٤ ص.: مصور.

*حسن انوري* / فرهنگ کنآیآت سخن تهران : سخن ، ۱۳۸۳. ۲ ج.: جدول

*یروس شمیسا* / بیان. – تهران : فردوس ، ۱۳۷۹. ۳۲۸ ص*س*

*کورش صفوی* / گوفتارهای در زبانشاسی. – تهران : هرمس ، ۱۳۸۰. هشت + ۲۸۶ ص

*هامون ستروان* / شناسایی آرایه های استهاره ، مجاز ، نماد و کنایه 2008. – [електронний ресурс] http://www.hamoon-e-satarvan.blogfa.com/post-6.aspx

**ХАВКІНА О.М.**
(*Запорізький нац. тех. ун-т*)

## СТРУКТУРУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ПАРАМЕТРИЧНОСТІ У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Основними формами існування матерії є час, рух та простір. Параметричність є однією з фундаментальних якостей останнього. Люди різних національностей завжди усвідомлювали різницю у розмірах осіб та предметів і відчували потребу передати її у своєму мовленні. З'являлися відповідні лексичні одиниці, які були покликані якнайточніше пояснити розмір кого- або чого-небудь. Мовні одиниці зі значенням величини є, очевидно, однією з найдавніших лексичних груп будь-якої мови.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується підсиленою цікавістю до системного аналізу та структурування лексичного складу мови, зокрема назв розміру. На жаль, у більшості подібних робіт досліджуються виключно прикметники з семантикою величини. Поза увагою вчених залишаються параметризми інших частин мови, параметричні фраземи тощо. У зв'язку з цим розроблені семантичні класифікації аналізованої лексичної групи не можна вважати повними та вичерпними. Мета даної розвідки – уточнити структурування функціонально-семантичного поля

параметричності у сучасних англійській та українській мовах. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання кола конкретних завдань:

1) проаналізувати існуючі класифікації англійських та українських параметричних прикметників;

2) удосконалити й уточнити структурування функціонально-семантичного поля параметричності в сучасних англійській та українській мовах.

Об'єктом дослідження є функціонально-семантичне поле параметричності сучасних української та англійської мов як певні лінгвістичні структури. Предмет дослідження – назви розміру у згаданих мовах.

Останнім часом учені все частіше групують лексичні одиниці за семантичним принципом, за функціональним або за об'єднаним, функціонально-семантичним, принципом. За О. Бондарко, функціонально-семантичне поле – це об'єднане певною семантичною категорією угрупування граматичних і „будівних" лексичних одиниць, а також різних комбінованих (лексико-синтаксичних і т. ін.) засобів даної мови, які взаємодіють на основі спільності їх семантичних функцій [Бондарко 1988, с. 15]. Отже, всі міжрівневі конституенти функціонально-семантичного поля параметричності об'єднуються в єдине ціле через складну систему взаємовідношень завдяки семантичній спільності цих одиниць і спільності їх функцій.

Лексико-семантична група англійських прикметників розміру завжди привертала увагу дослідників, про що свідчать численні публікації, присвячені цьому шару лексики [Бублик 1991; Кривченко, Любкин 1977; Котнюк 1985; Оливер 1954; Стальмашевская 1973]. Проте за межами згаданих розвідок залишаються параметризми інших частин мови, а також назви величини інших мовних рівнів.

В українському мовознавстві також існує ціла низка досліджень, в яких порушуються окремі питання, пов'язані з вивченням категорії параметричності [Кшановський 2001; Линник 1974; Линник 1982; Щебликіна 2001].

Як у романо-германському, так і в українському мовознавстві було зроблено кілька спроб систематизувати та структурувати прикметники зі значенням розміру. Так, Т. Щебликіна, в залежності від точки відліку, поділяє прикметники із просторовою семантикою на **геоцентричні** (що характеризують простір вертикальний, які пов'язані з вимірами щодо поверхні землі, прикладами можуть слугувати прикметникові пари на зразок *високий-низький, глибокий-мілкий* тощо) та **антропоцентричні** (що характеризують простір горизонтальний, які пов'язані з вимірами щодо людини як точки відліку; приклади: *широкий-вузький, далекий-близький* тощо) [Щебликіна 2001, с. 4]. У своїй класифікації О. Кривченко та В. Любкін беруть за точку відліку опозицію *горизонтальний/ вертикальний*, яку, на їх думку, „можна віднести до універсальних просторових опозицій. І це допомагає інколи зрозуміти не тільки розмір предмета, а й його положення у просторі" [Кравченко, Любкин 1977, с.30]. О. Кшановський пропонує виділити у складі категорії параметричності 6 мікрогруп: загальної величини, висоти, довжини, глибини, ширини, товщини [Кшановський 2001]. Проте перераховані вище класифікації не відображають усіх семантичних особливостей конституентів загального поля параметричності. До того ж, зауважимо, що спробам систематизації в українському та англійському мовознавстві піддавалися виключно прикметники зі значенням розміру. О. Кшановський наголошує на необхідності „досліджувати одиниці з такою семантикою усіх мовних рівнів: дієслова, іменники, прислівники, прикметники, прийменники" з метою „отримати повне уявлення про сприйняття просторово-кількісних відношень" [Кшановський 2001, с. 169]. Функціонально-семантичне поле параметричності є набагато більшим за лексико-семантичну групу прикметників із семантикою розміру, до його складу входять лексеми, що належать до різних частин мови, діалектні слова, фразеологічні звороти тощо. „Чим важливіше

поняття, тим більше мовних засобів, слів втягується в цю групу для того, щоби більш щільно та всебічно виразити його в мові" [Уфимцева 1961, с. 31].

У монографії Т. Линник „Параметричні прикметники і їх становлення" було запропоновано семантичну класифікацію, яка здається нам точнішою. При дослідженні прикметників зі значенням величини дослідниця виходить із понять центру (ядра) та периферії. Периферійні слова ототожнюються з центральними семантично, групуючись навколо них і формуючи в лексико-семантичній групі розміру відповідно конфронтовані за значенням величини мікрополя:

1) загального розміру: а) великого; б) малого;
2) висоти: а) великої; б) малої;
3) товщини: а) великої; б) малої;
4) ширини: а) великої; б) малої;
5) довжини;
6) глибини.

Хоча ця класифікація є найдетальнішою з усіх запропонованих, проте й вона не враховує всі семантичні особливості назв розміру і не відображає всі ті мікрогрупи, що існують у загальному полі параметричності. Можливо, це пояснюється тим, що у згаданій роботі було проаналізовано лише параметричні прикметники, хоча й досить велику їх кількість (близько 100 прикметників української, російської та англійської мов) [Линник 1982].

На наш погляд, усі конституенти поля параметричності і в англійській, і в українській мові можна розподілити між 6 основними і 2 допоміжними мікрополями. Мікрополе (за О. Бондарко) – мінімальний елемент макрополя, що є самостійним „у плані змісту й у плані вираження (з урахуванням фактів полісемії та синкретизму)" [Бондарко 1978, с. 68]. Функціонально-семантичні мікрополя тісно пов'язані одне з одним й утворюють певну систему. Вони „пов'язані одне з одним відношеннями тотожності й відмінності" [Бондарко 1978, с. 71]. Учений стверджує, що ряд мікрополів складається з двох елементів: тла й специфікатора. Тло (елемент мікрополя, який обумовлює його семантичну основу, належить не одному, а кільком мікрополям), „об'єднуючи кілька мікрополів у своєрідний пучок, виконує інтегруючу роль". Специфікатори (те, що відрізняє певне мікрополе від інших мікрополів з тією ж семантичною основою), „протиставляючи одне мікрополе іншому, виконують роль диференціаторів" [Бондарко 1978, с. 71].

Вважаємо можливим виокремити такі основні мікрополя у складі функціонально-семантичного поля параметричності:

1) висоти: а) великої (*високий, гігант, підростати; tall, to grow, giant*); б) малої (*занизький, недоросток, нижчати; low, a dwarf, stocky*);
2) довжини: а) великої (*довгенький, максі-сукня, довголистий; long, to lengthen, a maxi-coat*); б) малої (*ультракороткий, коротшати, міні-мода; a miniskirt, short, shortening*);
3) ширини: а) великої (*заширокий, ширококрисий, широченно; wide, to flare, broad-leaved*); б) малої (*вузькуватий, вузина, звужуватися; narrow, to taper*);
4) товщини: а) великої (*повнотілий, гладуха, товщати; fat, a barrel, to stouten*); б) малої (*тонесенький, сухоребрик, схуднути; to lose flesh, slender, lankness*);
5) глибини: а) великої (*глиб, глибоководний, глибшати; depth, to deepen, abysmal*); б) малої (*мілкуватий, мілководдя, обміліти; shallow, to shoal, shallow-water*).

У складі функціонально-семантичного поля параметричності, крім основних мікрополів, необхідно, на наш погляд, виділити й допоміжні мікрополя: однакового та середнього розміру. Українські назви розміру, що є конституентами згаданих мікрополів, було детально проаналізовано у роботі автора [Хавкіна 2007]. Тут наведемо кілька прикладів: *нормальний, міді-спідниця, звичайнісінький* (мікрополе

середнього розміру), *рівновеликий, половинка, порівну* (мікрополе однакового розміру). Зауважимо, що за походженням конституенти допоміжних мікрополів з'явилися пізніше конституентів основних мікрополів, чисельний склад їх набагато менший (за нашими підрахунками, репрезентанти мікрополя середнього розміру складають 2 % від загальної кількості назв величини, що формують загальне поле параметричності в українській мові, репрезентанти мікрополя однакового розміру – 1,4 %) [Хавкіна 2008, с. 120]. У сучасній англійській мові також функціонують лексичні одиниці на зразок *average, standard, midibus* (мікрополе середнього розміру), *equally, to halve, half* (мікрополе однакового розміру), проте нам не відомі роботи, присвячені англійським лексемам категорії параметричності, у яких було би приділено увагу подібним словам.

Будь-яке функціонально-семантичне поле характеризується певними ознаками та закономірностями функціонування, у тому числі й поле параметричності (детальніше див. роботу автора [Хавкіна 2008, с. 20-21]). У пропонованому дослідженні зупинимося лише на деяких з них.

Певні компоненти поля можуть належати одному або більшій кількості функціонально-семантичних полів. Так, український прикметник *довгий* і англійський *long* у значенні „який має велику довжину" входять до складу загального поля параметричності, а у значенні „який охоплює значний проміжок часу; тривалий, довгочасний" – до складу поля темпоральності.

Єдність поля базується на специфічних кореляціях, що пов'язують конституенти поля. Параметризми, наприклад, можуть утворювати антонімічні пари (*розтовстіти – схуднути, big -small*) ти синонімічні ряди (*гігант, велет, дилда, здоровило; huge, bulky, enormous, immense, massive, gigantic, mammoth*).

Функціонально-семантичні поля, а також мікрополя, що входять до їх складу, не мають чітко фіксованих меж, оскільки знаходяться у постійній взаємодії. Так, слово *ростовитий* є конституентом двох мікрополів – висоти й довжини, в залежності від того, в якому напрямку відбувається збільшення предмета: у висоту чи у довжину. Англійський параметричний прикметник *slender* у різних своїх значеннях може входити до мікрополів товщини (*a slender waist*) або ширини (*a slender line*).

Отже, за уточненою класифікацією функціонально-семантичне поле параметричності в українській та англійській мовах містить у собі 6 основних мікрополів (глибини, висоти, довжини, ширини, товщини, загального розміру) і 2 допоміжних мікрополя (середнього та однакового розміру), які об'єднуються у загальне поле параметричності на основі їх семантичної спільності і розрізнюються своїми специфікаторами. Усі конституенти загального поля параметричності можуть були розподілені між перерахованими мікрополями. Поле є надзвичайно складним угрупуванням. Воно не обмежується простими лексемами, а об'єднує у собі різнорівневі мовні одиниці (наприклад, до складу поля параметричності в українській мові входять прізвиська: *Кінг-Конг, Чахлик Невмирущий*, фраземи *в свою шкіру не потовпиться*, *верства келебердянська*, в англійській – ім'я казкового героя *Tom Thumb*, порівняльні звороти *as big as a barn, as fat as an alderman, as long as one's arm*). Тому пропонована уточнена структура загального поля параметричності не претендує бути найповнішою та остаточною. До того ж функціонально-семантичні поля варіюються у мовах, що пояснюється унікальними національними рисами, менталітетом, історичним минулим та неповторними національними особливостями зовнішніх зв'язків полів одне з одним. Вважаємо перспективними подальші дослідження різнорівневих назв розміру на матеріалі різних мов, зокрема слов'янських та романо-германських, спрямовані на вибудування мовних картин світу.

***Література***

*Бондарко А.В.* Грамматическое значение и смысл. – Л.: Наука, 1978. – 176с. *Бондарко А.В.* Понятия „семантическая категория", „функционально-семантическое поле" и „категориальная ситуация" в аспекте сопоставительных исследований // Методы сопоставительного изучения языков. – М.: Наука, 1988. – С. 12-19. *Бублик О.В.* Синонимические ряды прилагательных со значеним размера и пути их пополнения (на материале английского языка): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Львовский гос. ун-т им. И. Франко. – Саранск, 1991. – 145 с. *Котнюк Л.Г.* Реализация функционально-семантической категории интенсивности/ градуальности признака в английском и украинском языках (на материале имён прилагательных со значением размера) // Сопоставительное изучение структурно-семантических и коммуникативных единиц иностранного и родного языков. Сборник научных трудов. – К.: КГПИИЯ, 1985. – С. 18-22. *Кривченко Е.Л., Любкин В.В.* Системная организация прилагательных размера в современном английском языке // Вопросы романо-германского языкознания: межвузовский научный сборник. Выпуск 5. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1977. – С. 27-40. *Кшановський О.Ч.* Прикметники з просторово-кількісною семантикою в сучасних українській та перській мовах (зіставно-типологічний аналіз лексичних значень): Дис. … канд. філол. наук: 10.02.17. – Львів, 2001. – 213 с. *Линник Т.Г.* Параметричні прикметники і їх становлення. – К.: Наукова думка, 1982. – 200с. *Линник Т.Г.* Семантична структура лексики на позначення розміру в українській та англійській мовах // Мовознавство. – 1974. – № 5. – С. 31-38. *Оливер Е.А.* Прилагательные со значением размера в современном английском языке (small, little, large, big, great): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Ленинградский гос. ун-т им. А.А. Данова. – Л., 1954. – 18 с. *Стальмашевская Е.В.* Однотипные лексико-семантические группы прилагательных со значением „большой" в английском и русском языках. Автореф. дисс. ... канд. филол. наук, Ленинград, 1973. – 30 с. *Уфимцева А. А.* Теории „семантического поля" и возможности их применения при изучении словарного состава языка// Вопросы теории языка в современной зарубежной лингвистике. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – С. 30-63. *Хавкіна О.М.* Допоміжні мікрополя загального поля параметричності в українській мові // Вісник Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, ФІЛОЛОГІЯ. – Випуск XV-XVIII. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – С.351-353. *Хавкіна О.М.* Функціонально-семантичне поле параметричності в українській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.01.02/ Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2008. – 264 с. *Щебликіна Т.А.* Роль параметричних прикметників із просторовою семантикою у формуванні лінгвального образу світу: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/ Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2001. – 16 с.

**ШКУРКО Т.А., КУХАР О.В.,КЛЕМЕНІЩЕВА К.С**
*(Макіївській економіко-гуманітарний ін-т)*
**ДОЛЖАНСЬКА О.І.**
*(Брюссельській університет, Бельгія)*

## ШЛЯХИ І СПОСОБИ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Розвиток мови обумовлений в значній мірі розвитком її словотворчої системи, становленням нових словотворчих моделей слів, зміною тих, що існують, збільшенням або зменшенням їх продуктивності і багатьма іншими чинниками словотворчого процесу. Величезна притока нових слів і необхідність їх опису зумовили створення особливої галузі лексикології – неології – науки про неологізми.

Процес збагачення мови за рахунок раніш невідомих одиниць проходить постійно, освіжаючи та оновлюючи мову, приводячи її у відповідність до потреб людей та змін, що постійно відбуваються в світі. Ось чому вивчення шляхів